

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ห้องสมุดเป็นแหล่งวิชาที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในโรงเรียนและชุมชน เพราะห้องสมุดเป็นศูนย์ให้บริการความรู้ประกอบการเรียนการสอน และเป็นสถานที่ก่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักเรียน ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ห้องสมุดโรงเรียนเองก็ต้องมีการจัดรูปแบบและการพัฒนาให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีการจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน รวมทั้งนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการบริการทางการศึกษาตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ซึ่งมีแนวทางเกี่ยวข้องกับเอกสารและการศึกษาดังนี้

แนวทางการจัดห้องสมุดโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบันจำเป็นต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าโดยการผสมผสานกับความคิดชีวิตชีวา สดชื่น แจ่มใส มิใช่เป็นเพียงห้องสมุดที่เก็บรวบรวมหนังสือไว้ให้บริการการอ่านแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องทำหนังสือให้มีชีวิต มีการจัดกิจกรรมที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา มีการจัดอาคารสถานที่ให้น่าเข้าไป มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ และมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ ให้เหมาะสมกับสภาพห้องสมุดของแต่ละสถานศึกษา การจัดการห้องสมุดโรงเรียนโดยมุ่งเน้นการขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้มีชีวิต

ห้องสมุดมีชีวิต (Living Library)

ห้องสมุดมีชีวิต หมายถึง ห้องสมุดที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศให้ทันสมัยครบถ้วน สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และสร้างนิสัยรักการอ่านอย่างยั่งยืนสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ด้วยบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว มีบริการและกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิต

การจัดห้องสมุดให้มีชีวิตชีวา มีการเคลื่อนไหว และมีความก้าวหน้าอย่างมีคุณภาพนั้น มีแนวทางการจัดห้องสมุดในมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องตามภารกิจและหน้าที่ จึงควร ดำเนินการจัดสภาพอันพึงประสงค์เพื่อให้บริการที่ดีที่สุดสำหรับผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพตนเองสูงสุด โดยการดำเนินงานตามมาตรฐานที่กำหนดทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ดังนี้

1.1 ดำเนินการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้ได้มาตรฐานโดยประเมินตรวจสอบตาม เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

1.2 ให้บริการสนับสนุนและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนใน 1 ชั่วโมง 1 วัน 1 สัปดาห์ 1 โครงการ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา ตาม ขั้นตอนดังนี้

1.2.1 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ด้วยตนเอง ห้องสมุดควรจัดบริการแนะนำ หนังสือที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา พฤติกรรมการเรียน เพื่อช่วยให้กำหนดมาตรฐานของผู้เรียนได้ครอบคลุมชัดเจน

1.2.2 กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ โดยกำหนดว่าในช่วงเวลาที่ผู้เรียนทำแผน การเรียนรู้ ต้องการให้ตนเองและเพื่อนได้เรียนรู้เรื่องใดบ้าง พฤติกรรมที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลง ห้องสมุดควรจัดสื่อสารสนเทศที่จำเป็นในแต่ละช่วงชั้น

1.2.3 กำหนดวิธีการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยที่เหมาะสมในแต่ละช่วงชั้น ผู้เรียนอาจใช้การตั้งคำถาม การหาองค์ความรู้ การพิสูจน์ หรือตอบคำถามและการสรุป ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ห้องสมุดควรให้บริการแนะนำการใช้ห้องสมุดเพื่อสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ

1.2.4 วางแผนการเรียนรู้โดยกำหนดว่าในระยะเวลาใดจะเรียนรู้เรื่องใดอย่างไร เพื่อให้คุ้นเคยกับการวางแผน โดยทำเป็นขั้นตอนอย่างง่าย ๆ

1.2.5 ลงมือปฏิบัติการเรียนรู้โดยผู้เรียน

1.2.6 ประเมินผลการเรียนรู้ นักเรียนและครูร่วมประเมินผลการเรียนรู้

1.2.7 วิเคราะห์เปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดว่าได้เรียนรู้หรือกระทำตาม เป้าหมายมากน้อยเพียงใด และเปรียบเทียบกับแผนที่วางไว้

1.2.8 บันทึกผลการเรียน ที่ได้เรียนรู้ในช่วงเวลาที่กำหนด

1.2.9 สรุปผล ว่าเรียนรู้อะไรบ้าง ได้ฝึกปฏิบัติ ได้เปลี่ยนพฤติกรรมอย่างไร เป็นการสรุปผลการเรียนรู้ทั้งหมด

2. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “แห่งภูมิปัญญาไทย” มีแนวคิดว่าห้องสมุดโรงเรียนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนางานและและอาชีพ ตลอดจนการศึกษาอย่างต่อเนื่องห้องสมุดต้องรวบรวม อนุรักษ์ และให้บริการภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมไทย โดยดำเนินการดังนี้

2.1 ต้องให้ความรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในเรื่องต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2.2 ห้องสมุดต้องรวบรวมสื่อทุกรูปแบบที่ให้ข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคมไทย วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาจัดนิทรรศการตามโอกาส

2.3 จัดกิจกรรมให้ความรู้และเผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น จัดบรรยาย อภิปราย นิทรรศการ สาธิต ทักษะศึกษา โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากร

2.4 รวบรวมองค์ความรู้ที่ยังไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จัดเก็บอย่างเป็นระบบ และให้บริการ

2.5 พัฒนางานเทคนิคในการให้เลขหมวดหมู่ และทำรายการให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระทางภูมิปัญญาไทย

3. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “สะดวกใช้” ในรูปของห้องสมุดอัตโนมัติและห้องสมุดดิจิทัล

3.1 ห้องสมุดอัตโนมัติ โดยนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการดำเนินงานห้องสมุดในส่วนงานบริหาร งานเทคนิค และงานบริการ

3.2 ห้องสมุดดิจิทัล โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้งานสืบค้นข้อมูลจากซีดีรอมหรือจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

4. ห้องสมุดที่เน้นมิติ “สุนทรียภาพ” สุนทรียภาพเป็นสิ่งที่จะทำให้คนเป็นคนที่มีสมบูรณ์ ทำให้คนเกิดความซาบซึ้ง มองเห็นคุณค่าของความดีงาม มีจิตใจสงบ มีสมาธิ มีจินตนาการ สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ฝึกให้รู้จักคิด ฝึกการเป็นผู้นำ กล้าแสดงออก และสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาสุนทรียภาพมีวิธีการ ดังนี้

4.1 พัฒนาสุนทรียภาพด้วยการเลียนแบบ โดยใช้ทฤษฎีความเหมือน คือ “ต้นแบบ” ให้มีการลอกเลียนแบบและการกระทำซ้ำโดยการเรียนรู้และถ่ายทอดจากการได้ยิน ได้เห็น ได้สัมผัส และอาศัยการเลียนแบบ ห้องสมุดจึงควรจัดหาสื่อสารสนเทศที่สามารถเป็นแบบที่ดีจัด

กิจกรรมที่ได้กระทำซ้ำ เช่น ฟังแล้วฟังอีก อ่านแล้วอ่านอีก พูดแล้วพูดอีก เขียนแล้วเขียนอีก เปิดโอกาสให้กระทำซ้ำจนเกิดความประทับใจ และนำไปเป็นแบบอย่าง

4.2 พัฒนาสุนทรียภาพด้วยการค้นหาสิ่งใหม่ โดยใช้ทฤษฎีความแตกต่าง เพื่อความตื่นเต้นและมีชีวิตชีวาเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์หรือสมัยนิยม แต่งเติมความเป็นตนเองลงไปในงาน เป็นการแสวงหาทิศทางใหม่ให้กับตนเอง ห้องสมุดจึงต้องช่วยเปิดโลกทัศน์ของนักเรียนให้มีโอกาสเรียนรู้ในวงกว้างจากสารสนเทศที่หลากหลาย และร่วมกิจกรรมประกวดต่าง ๆ

4.3 พัฒนาสุนทรียภาพโดยสร้างจินตนาการ โดยใช้ทฤษฎีความเป็นตนเอง ผู้เรียนได้ค้นพบตนเองว่ามีความถนัด ความสามารถในเรื่องใดจึงได้ปฏิบัติงานเกิดเป็นเอกลักษณ์ ผู้เรียนจะปฏิบัติงานอย่างมีความสุขตามจินตนาการ ห้องสมุดจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ให้บริการแสดงผลงานที่เกิดขึ้นจากความคิดและจินตนาการของตนเองในลักษณะการจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน การเผยแพร่ผลงาน และการมอบรางวัล

ดังนั้น รูปแบบของห้องสมุดมีชีวิต จะนำไปตามสภาพของห้องสมุดแต่ละแห่ง เพราะมีความพร้อมแตกต่างกัน การพัฒนาห้องสมุดเดิมให้กลายเป็นห้องสมุดมีชีวิต เพื่อให้ผู้ให้บริการมีความพึงพอใจ และผู้ให้บริการมีความสุข อาจทำได้ดังนี้

1. ต้องรู้สภาพปัจจุบันของห้องสมุดตนเอง
2. รู้จักผู้มาใช้บริการ เป็นใคร เขาพอใจแล้วหรือยัง ทำอย่างไรให้เขาพอใจเพิ่มมากขึ้น
3. ชักจูงคนให้เข้ามาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น
4. พยายามให้คนอยู่ใช้ห้องสมุดให้มากที่สุด มีวารสารและหนังสือเพียงพอแก่ความต้องการของผู้ใช้ มีบริการและกิจกรรมหลากหลายรูปแบบให้ผู้ใช้นี้มีความสุขสนุกสนานและได้รับประโยชน์จากห้องสมุด

5. การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ และสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก จะต้องพิจารณาตามกำลังความสามารถของห้องสมุดตนเอง

องค์ประกอบของห้องสมุดมีชีวิต

องค์ประกอบของห้องสมุดมีชีวิต คือ การนำองค์ประกอบของห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ ทรัพยากรสารสนเทศ บุคลากร และเงินอุดหนุน ที่ได้กล่าวไว้ในบทนำ มาประยุกต์ให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของวิทยาการยุคใหม่ ดังนี้

1. องค์ความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย ข้อมูลสารสนเทศ ทรัพยากรสารสนเทศ และความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่ในห้องสมุด ทั้งที่เป็นข้อมูลประเภทสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และ

สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และตรงตามความต้องการได้ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน เวลาใด (Anyone Anywhere Anytime)

2. สภาพแวดล้อม (Environment) ประกอบด้วยพื้นที่ของห้องสมุด มีการจัดมุมความรู้ มุมบริการ และมุมกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องและเหมาะสม มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในห้องสมุดและภายนอกห้องสมุดเพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการได้รับอรรถประโยชน์ทั้งความรู้ และความจรรโลงใจมีบรรยากาศภายในห้องสมุดที่สบาย เป็นกันเอง และน่าเข้าไปใช้บริการ

3. เทคโนโลยี (Technology) ประกอบด้วย ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยในการเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวก รวดเร็ว อาทิ ระบบ อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูล world wide web ระบบ Self check, Inventory, Self Server & Automation เช่น การลงทะเบียน หรือการสมัครสมาชิกผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ระบบจ่ายเงินอัตโนมัติ ระบบถ่ายเอกสารอัตโนมัติ ระบบพิมพ์ข้อมูลอัตโนมัติ เป็นต้น

4. คน (People) ประกอบด้วย บุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ให้บริการอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ผู้ใช้บริการห้องสมุด ซึ่งบุคคลที่ทำหน้าที่สำคัญที่สุดคือ บรรณารักษ์ เนื่องจากเป็นตัวกลางเชื่อมโยงความรู้ในห้องสมุดและผู้ใช้บริการ โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีหัวใจรักการให้บริการ มีอริยาบถไมตรี ยิ้มแย้มแจ่มใสและมีความสุขในการทำงาน

5. ระบบ (System) ประกอบด้วย การจัดระบบ ระเบียบ และช่องทางการเข้าถึงบริการ และกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องสมุด ในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การส่งเสริมการอ่าน การใช้ระบบไร้สายในการเข้าถึงข้อมูล (Wireless Internet Area) การจัดกิจกรรมดนตรีในห้องสมุด การจัดมุมอ่าน การจัดมุมดูหนัง ฟังเพลง เล่นเกมต่าง ๆ เป็นสัดส่วนและเอื้ออำนวยแก่ผู้ใช้บริการนอกจากองค์ประกอบทั้งห้าประการดังกล่าวในการบริหารจัดการให้ห้องสมุดเป็นห้องสมุดมีชีวิตที่ประสบความสำเร็จอาจนำหลักการตลาดนำมาประยุกต์ใช้ เช่น หลักการ 4P ของ Phillip Koller

หลักการ 4P ของ Phillip Koller

1. สถานที่ (Place) ได้แก่ สถานที่ ทำเลที่ตั้งของห้องสมุด เปรียบเสมือนด่านแรกที่จะทำให้ห้องสมุดมีชีวิตมีชัยไปครึ่งหนึ่งแล้ว หากห้องสมุดมีทำเลที่ตั้งดี มีลักษณะเด่น สะดุดตาไปมาสะดวกจะเกิดแรงจูงใจในการเข้าใช้บริการห้องสมุดได้มากขึ้น รวมทั้งมีการบริหารจัดการพื้นที่ห้องสมุดได้อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด เปรียบเสมือนห้างสรรพสินค้าที่ตั้งอยู่ในทำเลที่ไปมาสะดวกจะทำให้ประสบความสำเร็จได้มากกว่าอยู่ในทำเลที่ห่างไกล ไปมาไม่สะดวก ถนนหนทางไม่ดี

2. ผลผลิต (Product) ได้แก่ สินค้า หรือการขายข้อมูล ซึ่งประยุกต์กับการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ มีการจัดบริการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและ

การเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนสร้างเครื่องมือ มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ และสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว โดยมีการจัดทรัพยากรสารสนเทศให้ทันสมัย ครบถ้วน สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

3. การส่งเสริม (Promotion) ได้แก่ การจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวก และส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อาทิ การจัดเสวนา การอภิปราย การอบรม การสาธิต นิทรรศการ การจัดกิจกรรมพิเศษในวาระต่าง ๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้เข้าใช้ห้องสมุด การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นความสนใจ ให้มีผู้ใช้ห้องสมุดมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้สามารถจัดกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ เช่น บัตรสะสมแต้ม การยืม ขอนักอ่านประจำเดือน พี่สอนน้อง ประกวดระบายสี ค้นหาแฟนพันธุ์แท้ห้องสมุด เราอยากรู้ หนังสือในดวงใจ Happy Station หนังสือติดกระเป๋า (My Bag My Book) ธนาคารหนังสือ....สื่อเพื่อลูกรัก วันนี้...มีอะไรฟังที่เล่านิทาน บัตรทองคนขยัน ตะกร้าสัญจร บันทึกไว้ได้ประโยชน์ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและสำนักพิมพ์ เป็นต้น

4. ราคา (Price) ได้แก่ ค่าใช้จ่าย/รายได้สินค้า หรือบริการของห้องสมุด ซึ่งเป็นรายได้ นอกเหนือจากงบประมาณแผ่นดิน อาทิ การกำหนดค่าสมัครสำหรับผู้ใช้บริการทั้งในและนอก สถานศึกษา รวมทั้งการเอื้อประโยชน์สำหรับประชาชน กลุ่มเป้าหมายที่คาดหวัง เพื่อช่วยให้ ทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดได้ถูกใช้อย่างกว้างขวางและแพร่หลายให้มากที่สุด นอกเหนือจาก ผู้ใช้บริการภายใน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของรายได้เข้าห้องสมุดอีกทางหนึ่ง

บทบาทของห้องสมุดโรงเรียนต่อการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา

ห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบันมีความสำคัญต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง เป็นแหล่งรวบรวมวิทยากร หลักของโรงเรียน ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีส่วนในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

วัตถุประสงค์ของห้องสมุดโรงเรียน

1. จัดเตรียมหนังสือและสื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยี เช่นวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แผนที่ ภาพนิ่ง วิดีทัศน์ แถบบันทึกเสียง ซีดีรอม ฯลฯ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของผู้ใช้บริการ โดยมีการจัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ

2. ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนและผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ และความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อพัฒนาการด้านสติปัญญาและอารมณ์

3. เน้นแนวการอ่านแก่ผู้เรียนเพื่อให้รู้จักเลือกอ่านหนังสือและสื่อต่าง ๆ อย่างมี
 วิจารณ์ญาณเพื่อแสวงหาความรู้ความเข้าใจ จินตนาการและความเพลิดเพลิน
4. ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในการใช้ห้องสมุดเพื่อการอ่านและการศึกษาค้นคว้าตลอดชีวิต
5. ให้บริการและความร่วมมือแก่ครูผู้สอนในการเลือกใช้นั่งหนังสือและสื่อต่าง ๆ เพื่อให้
 บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน

องค์ประกอบของห้องสมุดโรงเรียน

1. ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินงานห้องสมุด
 ให้ประสบความสำเร็จ เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาให้การสนับสนุน ทั้งในด้านการเงิน
 บุคลากร และกำลังใจ
2. อาคารสถานที่ ห้องสมุดควรมีสถานที่เพียงพอในการจัดเก็บหนังสือ สื่อและวัสดุ
 อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทำงานของบรรณารักษ์ รวมทั้งบริเวณสำหรับให้บริการแก่ผู้ใช้ ซึ่งอาจเป็นอาคาร
 เอกเทศหรือเป็นส่วนหนึ่งของอาคาร และควรมีการจัดบรรยากาศทางกายภาพให้สะอาด ร่มรื่น
 สวยงามรวมทั้งมีบรรยากาศทางวิชาการปัจจุบัน สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน
 ห้องสมุดและการส่งเสริมการอ่านจะขยายสถานที่ในการจัดห้องสมุดออกมาภายนอกอาคาร เพื่อให้
 สามารถบริการการอ่านได้กว้างขวางขึ้น
3. ครุภัณฑ์ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับห้องสมุดในการที่จะใช้เป็นที่จัดวางหนังสือ สื่อและ
 วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ชั้นหนังสือ ชั้นวารสาร ตู้นิทรรศการ โต๊ะ - เก้าอี้ เครื่องคอมพิวเตอร์
 เครื่องฉาย วีดิทัศน์ ฯลฯ
4. ทรัพยากรสารสนเทศ (Information Resources) ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และ
 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องจัดหาให้สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของผู้ใช้บริการ
5. บุคลากร ห้องสมุดควรมีบรรณารักษ์ซึ่งมีพื้นฐานความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์เป็น
 ผู้บริหารงานห้องสมุด และบุคลากรอื่น ๆ ร่วมกันดำเนินงานอย่างเพียงพอ
6. งบประมาณ เป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินงานห้องสมุด งบประมาณอาจได้จาก
 หน่วยงานองค์กร หรือขอรับบริจาคจากชุมชน

บทบาทหน้าที่ของห้องสมุดโรงเรียน

1. สนับสนุนการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 พุทธศักราช 2544 ระบุไว้ว่า “สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการ
 การคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหา
 จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น

รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน” ดังนั้น ห้องสมุดจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการจัดหาหนังสือ และสื่อต่าง ๆ เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2. จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความจำเป็นของข่าวสารและการเรียนรู้ข่าวสาร สามารถระบุได้ว่า แหล่งข้อมูลข่าวสารอยู่ที่ใด มีความสามารถในการเข้าถึง การเลือก การใช้ ข้อมูลข่าวสาร และสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ ทั้งนี้เพราะปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารซึ่งคนในสังคมต้องตามข้อมูลให้ทันเพื่อสร้างความก้าวหน้าให้ตนเองและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนอกจากนั้น สถานศึกษาต้องมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชุมชน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนและห้องสมุด เช่น ห้องสมุดจัดหาหนังสือไว้เพื่อบริการบุคลากรในชุมชน และในขณะเดียวกันชุมชนก็จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนกิจการของห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นด้านการเงิน ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือบุคลากรที่จะมาช่วยงานห้องสมุด

3. มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2552) กล่าวว่าไว้ว่า “สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาห้องสมุดและส่งเสริมการอ่าน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดโรงเรียนอันเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญในการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษา ตลอดจนสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนได้อีกด้วยดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้จัดทำมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับบุคลากรทุกคนในโรงเรียนได้ร่วมมือกันดำเนินงานตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยใช้ผลจากการสำรวจข้อมูลการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน พ.ศ. 2552 ข้อมูลจากงานวิจัยร่วมกับองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก เรื่อง รายงานผลการสำรวจข้อมูลการเรียนรู้ข่าวสารผ่านทางห้องสมุดโรงเรียน ปี พ.ศ. 2549 และเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นแนวทางในการจัดทำและเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานพัฒนา ตลอดจนสอดคล้องกับการประเมินคุณภาพของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา”

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดเกณฑ์การประเมินและแนวทางการให้คะแนนไว้ในแต่ละตัวบ่งชี้ทุกมาตรฐาน ผู้ดำเนินงานสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของตนเองเพื่อพัฒนาได้

ทุกระยะ และสามารถก้าวสู่มาตรฐานที่สูงกว่าเดิมได้หากมีความพร้อม และที่สำคัญที่สุด คือ หากดำเนินงานได้ครบถ้วนก็สามารถสร้าง “ห้องสมุดและบรรยากาศที่ดี ครอบครองรักษ์/ครูทำหน้าที่บรรณารักษ์ที่ดี หนังสือที่ดี” ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และเป็นเป้าหมายตรงกันของผู้ใช้ทุกระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและคณะทำงานทุกท่านที่ได้ระดมพลังปัญญา ความสามารถ ตลอดจนช่วยเหลือในการทดลอง ปรับปรุง และให้ความเห็นเพิ่มเติม จนกระทั่งได้มาตรฐานห้องสมุด และตัวบ่งชี้ เพื่อการพัฒนาคุณภาพห้องสมุดโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับใช้กับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะส่งผลให้ห้องสมุดโรงเรียนทุกแห่งได้พัฒนาไปสู่มาตรฐานตามศักยภาพของตนเองและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต่อไป”

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การอ่านคือ การเรียนรู้ที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง แม้ว่าเทคโนโลยีจะก้าวไกลไปเพียงใด แต่หากพื้นฐานการอ่านไม่เข้มแข็งก็ไม่อาจก้าวทันความรู้เหล่านี้ได้อย่างลึกซึ้งและกว้างขวางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ในการกำกับดูแล บริหารจัดการ พัฒนาโรงเรียนในสังกัด ซึ่งแต่ละโรงเรียนจะมีขนาดและจำนวนนักเรียนแตกต่างกัน มีทั้งโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนทุกแห่งพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนและชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาการศึกษา และคุณภาพผู้เรียนให้มีความรอบรู้ ทันเหตุการณ์ เป็นบุคคลที่มีนิสัยรักการอ่านการค้นคว้าอย่างต่อเนื่องดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวประสบผลสำเร็จมีมาตรฐานใกล้เคียงกันจึงได้นำข้อมูลจากการสำรวจเรื่องห้องสมุดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และงานวิจัยร่วมกับองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก เรื่อง รายงานผลการสำรวจข้อมูลการเรียนรู้ข่าวสารผ่านทางห้องสมุดโรงเรียน ปี พ.ศ. 2549 มาจัดทำเป็นมาตรฐาน ทั้งนี้โดยให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับการประเมินคุณภาพของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในขณะเดียวกันได้ระบุวิธีการประเมินเกณฑ์การประเมิน แนวทางการให้คะแนน ตลอดจนข้อมูลเชิงประจักษ์ไว้ด้วยเพื่อความสะดวกในการประเมินเพื่อพัฒนาตนเอง และสำหรับคณะประเมินจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากนี้โรงเรียนอาจพัฒนาต่อเนื่องให้เต็มตามศักยภาพของตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในฐานเดิมของตน อนึ่ง วิธีการประเมินตนเองนั้นสามารถทำได้ทุกระยะของการดำเนินงาน ดังนั้นมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนที่กำหนดจึงเป็นมาตรฐานที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ดำเนินการพัฒนาห้องสมุดในโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแบ่งเป็น 4 หมวด คือ

หมวดที่ 1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร

หมวดที่ 2 มาตรฐานด้านครู

หมวดที่ 3 มาตรฐานด้านผู้เรียน

หมวดที่ 4 มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ

อนึ่ง ในการจัดทำมาตรฐานครั้งนี้ ได้พิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของการดำเนินงานในโรงเรียน ซึ่งการขับเคลื่อนให้ห้องสมุดมีชีวิตนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนเป็นหลักและเพื่อประโยชน์ของผู้ดำเนินงานทุกคนในการประเมินคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) ในขณะเดียวกันสภาพอันพึงประสงค์ของห้องสมุดโรงเรียนทุกแห่งที่ผู้ใช้มีความเห็นและมีความต้องการตรงกันก็คือ

- 1) มีห้องสมุดและบรรยากาศที่ดี เอื้ออำนวยในการเข้าใช้บริการ
- 2) มีครูบรรณารักษ์/ครูทำหน้าที่บรรณารักษ์ที่ดี มีความรู้ความเข้าใจ และมีความพร้อมในการให้บริการด้วยอารมณ์อันแจ่มใส
- 3) มีหนังสือที่ดี มีเนื้อหาสอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้มีหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาสนุกสนาน เพื่อดึงดูดใจ ให้ความรู้ในเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมจินตนาการ จรรโลงสังคมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า หากบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ก็สามารถพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้มีลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวข้างต้น

มาตรฐานห้องสมุดและตัวบ่งชี้ เพื่อพัฒนาคุณภาพห้องสมุดโรงเรียนสังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ห้องสมุดโรงเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครู และนักเรียน เพราะเป็นแหล่งจัดเก็บ รวบรวม และให้บริการวัสดุสารสนเทศ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ห้องสมุดเป็นศูนย์การเรียนรู้สำคัญในโรงเรียน เพราะเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มาศึกษาหาความรู้ เรียนรู้วิทยาการต่างๆด้วยตนเอง นอกจากนี้ห้องสมุดยังเป็นแหล่งพัฒนาลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์อันสำคัญยิ่ง คือ มีนิสัยการสนใจใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นนิสัยสำคัญที่โรงเรียนต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับนักเรียน การที่โรงเรียนมีห้องสมุดที่ดี มีบริการที่ดี ย่อมมีโอกาสที่จะสร้างลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ ดังนั้นในการจัดห้องสมุดให้สามารถบริการนักเรียน ครู บุคลากรในโรงเรียน ตลอดจนชุมชนได้อย่างกว้างขวางหลากหลายนั้นต้องมีเกณฑ์การชี้วัดที่ชัดเจนว่าห้องสมุดโรงเรียนแต่ละแห่งต้องมีมาตรฐานเดียวกันตามการกำหนดของสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

หมวดที่ 1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร มี 3 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 2 ผู้บริหารส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนา
ห้องสมุด

มาตรฐานที่ 3 ผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการพัฒนาตนเอง

ตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการ มี 6 ตัวบ่งชี้

1.1 ผู้บริหารจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ตามความเหมาะสม

1.1.1 มีห้องสมุดไว้บริการนักเรียน ครู และบุคลากรภายในโรงเรียน

1.1.2 ห้องสมุดตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม มีสภาพดี และให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อ

การเรียนรู้

1.1.3 มีการจัดวัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากรสารสนเทศที่เพียงพอและเหมาะสม

1.2 ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบาย แผนงาน การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

1.2.1 มีแผนการพัฒนาห้องสมุดไว้ในแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนเป็น

ลายลักษณ์อักษร

1.2.2 มีการกำหนดนโยบายการใช้ห้องสมุดเพื่อการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่ม

สาระการเรียนรู้

1.2.3 มีการกำหนดนโยบายการใช้ห้องสมุดเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของ

นักเรียน

1.3 ผู้บริหารจัดให้มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน

1.3.1 มีการกำหนดโครงสร้าง ระบบการบริหารงานห้องสมุดและ คณะกรรมการ
ดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

1.3.2 มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรตามโครงสร้างและส่งเสริมให้มี
การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่

1.3.3 มีการประชุมชี้แจงบทบาทหน้าที่คณะกรรมการเพื่อการบริหารงานห้องสมุด

1.3.4 มีการแต่งตั้งครูทำหน้าที่บรรณารักษ์เป็นคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ

1.4 ผู้บริหารจัดให้มีครูทำหน้าที่บรรณารักษ์และบุคลากรดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

1.4.1 มีการแต่งตั้ง/มอบหมายครูให้ทำหน้าที่บรรณารักษ์และบุคลากรดำเนินงาน
ห้องสมุดโรงเรียน

1.4.2 มีการเสริมแรง สร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากรที่ทำหน้าที่ดำเนินงาน
ห้องสมุดโรงเรียน

1.4.3 มีการส่งเสริม สนับสนุน และสร้างโอกาสให้บุคลากรที่ทำหน้าที่ดำเนินงาน
ห้องสมุดโรงเรียนได้รับการพัฒนา

1.5 ผู้บริหารจัดหางบประมาณสำหรับพัฒนาห้องสมุด

1.5.1 มีการจัดสรรงบประมาณประจำปีเพื่อสนับสนุนและพัฒนา ห้องสมุด

1.6 ผู้บริหารนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน

1.6.1 มีแผนการนิเทศงานห้องสมุด

1.6.2 มีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

1.6.3 มีการรายงานผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานต้นสังกัดและผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.6.4 มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนา

หมวดที่ 2 มาตรฐานด้านครู

2.1 ครูบรรณารักษ์ มี 5 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการดำเนินงานห้องสมุด

มาตรฐานที่ 2 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการปฏิบัติงานเทคนิค

มาตรฐานที่ 3 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการให้บริการ

มาตรฐานที่ 4 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการจัดกิจกรรม

มาตรฐานที่ 5 ครูบรรณารักษ์มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2.2 ครูผู้สอน มี 3 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 6 ครูผู้สอนมีการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 7 ครูผู้สอนมีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน

มาตรฐานที่ 8 ครูผู้สอนมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ครูบรรณารักษ์

ตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการดำเนินงานห้องสมุดมี 7 ตัวบ่งชี้

1.1 ครูบรรณารักษ์มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจการพัฒนางาน

ห้องสมุดโรงเรียน

1.2 ครูบรรณารักษ์มีการจัดทำแผนงาน/โครงการพัฒนาห้องสมุดที่มี

การกำหนดเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ชัดเจน

1.3 ครูบรรณารักษ์มีการจัดทำแผนงาน/โครงการห้องสมุดที่สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน

1.4 ครูบรรณารักษ์มีการจัดทำโครงสร้างการปฏิบัติงาน (งานบริหารจัดการห้องสมุด งานประชาสัมพันธ์ งานเทคนิค งานบริการ และงานกิจกรรมอย่างครบถ้วน)

1.5 ครูบรรณารักษ์มีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

1.6 ครูบรรณารักษ์มีการประเมินผลการดำเนินงาน

1.7 ครูบรรณารักษ์มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนางานห้องสมุด

มาตรฐานที่ 2 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการปฏิบัติงานเทคนิคมี 7 ตัวบ่งชี้

2.1 ครูบรรณารักษ์จัดให้มีทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

2.2 ครูบรรณารักษ์จัดให้มีทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการ

2.3 ครูบรรณารักษ์มีการจัดหมวดหมู่ และทำบัตรรายการหรือทำรายการ (ด้วยฐานข้อมูลระบบคอมพิวเตอร์) ของทรัพยากรสารสนเทศ

2.4 ครูบรรณารักษ์มีการปฏิบัติงานเทคนิคเพื่อเตรียมให้บริการ

2.5 ครูบรรณารักษ์ใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บและสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศอย่างเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน

2.6 ครูบรรณารักษ์ใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บและสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศได้สะดวกต่อการเข้าถึงและใช้บริการ

2.7 ครูบรรณารักษ์มีการสำรวจและบำรุงรักษาทรัพยากรสารสนเทศให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้

มาตรฐานที่ 3 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการให้บริการมี 8 ตัวบ่งชี้

3.1 ครูบรรณารักษ์มีการจัดระเบียบการใช้ห้องสมุดโรงเรียน

3.2 ครูบรรณารักษ์มีการจัดทำตารางการใช้ห้องสมุดที่ชัดเจน

3.3 ครูบรรณารักษ์มีการแนะนำการใช้ห้องสมุด

3.4 ครูบรรณารักษ์มีการจัดบริการการอ่านและการศึกษาค้นคว้า

3.5 ครูบรรณารักษ์มีการจัดบริการยืม-คืน

- 3.6 ครูบรรณารักษ์มีการจัดบริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้า
- 3.7 ครูบรรณารักษ์มีการจัดบริการเชิงรุกอย่างหลากหลาย
- 3.8 ครูบรรณารักษ์มีการจัดบริการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์และ

ทางอินเทอร์เน็ต

มาตรฐานที่ 4 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการจัดกิจกรรมมี 3 ตัวบ่งชี้

- 4.1 ครูบรรณารักษ์มีการจัดกิจกรรมห้องสมุดเพื่อสนับสนุนการจัด
การเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 4.2 ครูบรรณารักษ์มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่าง
หลากหลาย
- 4.3 ครูบรรณารักษ์มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 5 ครูบรรณารักษ์มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องมี 4 ตัวบ่งชี้

- 5.1 ครูบรรณารักษ์มีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และมีนิสัยรักการอ่าน
- 5.2 ครูบรรณารักษ์เข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง
- 5.3 ครูบรรณารักษ์เป็นสมาชิกสมาคมและหรือชมรมวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง
ห้องสมุด
- 5.4 ครูบรรณารักษ์มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุด

ครูผู้สอนตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 6 ครูผู้สอนมีการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนมี 4 ตัวบ่งชี้

- 6.1 ครูผู้สอนมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการการใช้ห้องสมุดในสาระ
การเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบ

6.2 ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการเสนอหรือคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศ

6.3 ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ห้องสมุดเป็น

แหล่งเรียนรู้

6.4 ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้ห้องสมุดเป็นแหล่ง

เรียนรู้

มาตรฐานที่ 7 ครูผู้สอนมีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียนมี 7 ตัวบ่งชี้

7.1 ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสาระการเรียนรู้
ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างหลากหลาย

7.2 ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสาระการเรียนรู้
ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ

7.3 ครูผู้สอนมีการประสานความร่วมมือกับครูบรรณารักษ์ในการจัด
กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

7.4 ครูผู้สอนมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

7.5 ครูผู้สอนมีการประเมินผลงานที่เกิดจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัย
รักการอ่านของนักเรียน

7.6 ครูผู้สอนมีการรายงานผลการประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริม
นิสัยรักการอ่านต่อผู้บริหารโรงเรียน

7.7 ครูผู้สอนมีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมส่งเสริม
นิสัยรักการอ่าน

มาตรฐานที่ 8 ครูผู้สอนมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มี 3 ตัวบ่งชี้

8.1 ครูผู้สอนใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาการสอนและ
พัฒนาตนเอง

8.2 ครูผู้สอนเข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา ศึกษาดูงานด้านห้องสมุด
หรือแหล่งการเรียนรู้/กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปีการศึกษา

8.3 ครูผู้สอนมีนิสัยรักการอ่าน

หมวดที่ 3 มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 2 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึง และใช้ประโยชน์จาก
สารสนเทศ

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีนิสัยรักการอ่าน

ตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

**มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึง และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ
มี 8 ตัวบ่งชี้**

1.1 ผู้เรียนกำหนดลักษณะและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการได้

1.2 ผู้เรียนค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- 1.3 ผู้เรียนตัดสินใจเลือกสารสนเทศที่เข้าถึงได้อย่างถูกต้อง
- 1.4 ผู้เรียนสรุป เรียบเรียงแนวคิดจากสารสนเทศที่ค้นพบได้
- 1.5 ผู้เรียนจัดเก็บ/เผยแพร่สารสนเทศได้
- 1.6 ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากการศึกษาค้นคว้าได้
- 1.7 ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่ดีในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ
- 1.8 ผู้เรียนมีคุณธรรมและจริยธรรมในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีนิสัยรักการอ่านมี 4 ตัวบ่งชี้

- 2.1 ผู้เรียนเข้าใช้ห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ
- 2.2 ผู้เรียนยืมหนังสืออย่างสม่ำเสมอ
- 2.3 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ
- 2.4 ผู้เรียนมีปริมาณการอ่านหนังสือเพิ่มเติมที่เหมาะสมกับระดับชั้น

หมวดที่ 4 มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ มี 2 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์

มาตรฐานที่ 2 ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์

ตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์ มี 5 ตัวบ่งชี้

1.1 ห้องสมุดมีจำนวนหนังสือ หนังสืออ้างอิง วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ จุลสารในปริมาณที่เหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตร และความต้องการของผู้ใช้บริการ

1.2 ห้องสมุดมีหนังสือที่สอดคล้องกับหลักสูตรและตอบสนองความเปลี่ยนแปลงจำนวน 20 เล่มขึ้นไปต่อนักเรียนหนึ่งคน

1.3 ห้องสมุดมีหนังสืออ้างอิง 1 เล่ม ต่อนักเรียน 20 คน และมี

1.3.1 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 1 เล่ม ต่อนักเรียน

100 คน

1.3.2 สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ใน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 1 ชุด ต่อนักเรียน 100 คน (ถ้ามีนักเรียน 1,000 คนขึ้นไป มี 10 ชุด)

1.3.3 เอกสารหลักสูตรสำหรับครู ได้แก่ หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรครบทุกชั้น ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.4 ห้องสมุดมีวารสาร/นิตยสารที่มีการบอกรับเป็นสมาชิกอย่างต่อเนื่อง 5 ชื่อเรื่องขึ้นไป

1.5 ห้องสมุดมีหนังสือพิมพ์ 2 ชื่อเรื่องขึ้นไป

มาตรฐานที่ 2 ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์ มี 1 ตัวบ่งชี้

2.1 ห้องสมุดมีวัสดุ สื่อประกอบการเรียนรู้ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ในปริมาณที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตร และความต้องการของผู้ใช้บริการ เช่น

2.1.1 ลูกโลก 1 ลูก

2.1.2 แผนที่

2.1.3 เกม 10 เกม

2.1.4 ของเล่นเสริมทักษะ 10 ชุด

2.1.5 ชุดภาพพลิก 5 ชุด

2.1.6 วิกิตึ้น 20 เรื่อง/ซีดี-รอม (Compact Disc-Read Only Memory)/แผ่นวิกิตึ้นระบบวิกิตึ้น (Digital Video Disc)

2.1.7 บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน 5 ชุด (เฉพาะโรงเรียนที่มีคอมพิวเตอร์)

2.1.8 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

2.1.9 อินเทอร์เน็ต 2 ชุดขึ้นไป หรือเหมาะสมกับผู้ให้บริการในห้องสมุด (เฉพาะโรงเรียนที่มีโครงข่ายโทรศัพท์ และคอมพิวเตอร์ใช้ในห้องสมุด) ฯลฯ

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการคุณภาพของห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษก โรงเรียนสองพิทยาคม อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังนี้

สุจิรา ชงงาม (2547) ได้ศึกษาสภาพการส่งเสริมการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า แหล่งสารสนเทศที่ครูใช้มากคือ ห้องสมุดโรงเรียน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำท้องถิ่น ส่วนวิธีการเข้าถึงสารสนเทศที่ใช้มากคือ การอ่านหนังสือและให้บรรณารักษ์ช่วยค้นให้ ปัญหาที่พบคือ ขาดงบประมาณ ขาดสื่อต่างๆ และไม่มีเวลาในการจัดกิจกรรม

ในปีต่อมาทรัพย์ศิริ เม่งศิริ (2548) ทำการศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐบาล ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 อำเภอเมืองลำพูน พบว่า ผู้ตอบ

แบบสอบถามส่วนใหญ่ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ทุกครั้งในการจัดการเรียนการสอน จัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน จัดทำตารางสอน นำข้อมูลเสนอโรงเรียนผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ส่วนปัญหาที่พบ คือ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดแคลนอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับระบบเทคโนโลยี สารสนเทศที่มีคุณภาพ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์มีไม่เพียงพอ ขาดแคลนอุปกรณ์ที่มีความรู้ นโยบายไม่ชัดเจน ข้อมูลสารสนเทศไม่เป็นปัจจุบันและไม่มีการนำข้อมูลสารสนเทศมาเป็นฐาน ในปีถัดไป

ในขณะที่คมจำ ทองสุข, นันทิชา บุญสุวรรณและมาลัย แก้วมโนรมย์ (2549) ก็ศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาวิจัย พบว่า สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การเขียนโครงการให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติงานมีการจัดมากที่สุด รองลงมาคือ การประเมินผล สรุปผลงานเมื่อสิ้นสุดโครงการ และน้อยที่สุด คือ การปฏิบัติงานทุกขั้นตอน ด้านลักษณะการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการประเมินผล การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การรายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้บริหาร โรงเรียนมีการจัดมากที่สุด รองลงมาคือ การสังเกต พฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และน้อยที่สุดการใช้สมุดบันทึกความคิดเห็น สภาพปัญหาจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ด้านบุคลากร กลุ่มตัวอย่างมีปัญหา คือ บรรณารักษ์รับผิดชอบงานด้านอื่นด้วย รองลงมา คือ ปัญหาด้านไม่มีบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ช่วยงานห้องสมุด และปัญหาในด้านบรรณารักษ์ไม่มีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ที่จะช่วยในการค้นคว้าและจัดกิจกรรมตามลำดับ ด้านงบประมาณ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหามากที่สุด คือ ไม่มีค่าตอบแทนวิทยากร รองลงมา คือ ไม่มีงบประมาณในการจัดหารางวัลให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม และไม่มีงบประมาณเพียงพอในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา สาขาวิชา และประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมที่ไม่แตกต่างกัน ผลเปรียบเทียบปัญหาที่พบจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาจำแนกตามวุฒิการศึกษา และสาขาวิชาที่แตกต่างกัน พบปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมที่ไม่แตกต่างกัน ในส่วนประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน

พบปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

ในปีเดียวกันนี้ยูดี ดอกธัญกุล (2549) ก็ทำการศึกษาเรื่องการประเมินการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เพื่อศึกษาระดับการรู้สารสนเทศ ของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศ เปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศจำแนกเพศ ระดับชั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประสิทธิภาพในการเรียนรายวิชาการใช้ห้องสมุดและประสิทธิภาพในการใช้คอมพิวเตอร์และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรู้สารสนเทศกับระดับการประเมินการรู้สารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการรู้สารสนเทศของนักเรียนเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับการประเมินการรู้สารสนเทศเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าระดับการประเมินการรู้สารสนเทศด้านการเรียนรู้อย่างอิสระอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความรับผิดชอบต่อการรู้สารสนเทศในสังคมนักเรียนประเมินในระดับสูง ระดับการรู้สารสนเทศโดยรวมของนักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และระดับการรู้สารสนเทศโดยรวมของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพในการเรียนรายวิชาการใช้ห้องสมุดต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนหญิงมีระดับการเรียนรู้สารสนเทศสูงกว่านักเรียนชายทุกด้าน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีระดับการเรียนรู้สารสนเทศสูงกว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ดีมาก มีระดับการรู้สารสนเทศสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีและพอใช้ทุกด้าน นักเรียนที่ไม่เคยเรียนรายวิชาการใช้ห้องสมุดมีระดับการรู้สารสนเทศการเข้าถึงสารสนเทศสูงกว่านักเรียนที่เคยเรียน ส่วนระดับการรู้สารสนเทศโดยรวมและรายด้านของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพในการใช้คอมพิวเตอร์ต่างกันไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระดับการประเมินการรู้สารสนเทศโดยรวมของนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และระดับการประเมินการรู้สารสนเทศโดยรวมของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพในการใช้คอมพิวเตอร์ต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนหญิงมีระดับการเรียนรู้สารสนเทศสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีประสิทธิภาพในการใช้คอมพิวเตอร์มากระดัดการประเมินการรู้สารสนเทศสูงกว่านักเรียนที่มีประสิทธิภาพในการใช้คอมพิวเตอร์น้อยและปานกลางทุกด้าน ส่วนระดับการรู้สารสนเทศโดยรวมและรายด้านของนักเรียน ที่มีระดับชั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประสิทธิภาพในการเรียนรายวิชาการใช้ห้องสมุดต่างกันไม่มี

ความต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระดับการรู้สารสนเทศกับระดับการประเมินการรู้สารสนเทศของนักเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในระดับน้อย ($r = 0.107$)

ศิริพร จิตอารีย์ (2549) ศึกษาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่พบว่ามี การจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และพบว่าส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติคือส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งเรียนรู้ สำหรับปัญหาที่พบคือขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดแหล่งเรียนรู้ นักเรียนไม่เห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ อาคารสถานที่คับแคบและไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน สื่อมีไม่เพียงพอ และข้อเสนอแนะนั้นพบว่าควรแก้ไขปัญหาที่พบอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยของกวนารด จันทาพูน (2549) ได้ทำวิจัยเพื่อการประเมินความก้าวหน้ารวมทั้ง ศึกษาปัญหาและแนวทางการปฏิบัติ ตามโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน เขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต 3 พบว่า ด้านการพัฒนาและจัดการโดยรวมมีความก้าวหน้าระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากที่สุดคือ โรงเรียนมีความสามารถในการให้บริการทางการศึกษาได้ครอบคลุมทั่วถึงผู้รับบริการในเขตพื้นที่บริการ ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อยคือ โรงเรียนได้รับการนิเทศส่งเสริมสนับสนุนอย่างทั่วถึง ด้านการพัฒนาคุณภาพนักเรียนโดยรวมมีความก้าวหน้าในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากที่สุดคือ มีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การจัดกิจกรรมการโฮมรูม ครูที่ปรึกษาพบนักเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อยคือ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและการค้นคว้าของนักเรียน ด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยรวมมีความก้าวหน้าในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากที่สุดคือ โรงเรียนมีห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้ที่พอเพียง เหมาะสมตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อยคือ ด้านระบบบริหารสารสนเทศที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลกับองค์กรภายนอก ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยรวมมีความก้าวหน้าในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากที่สุดคือ ครูทุกคนได้รับการส่งเสริมให้มีความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อยคือ ด้านการประเมินและพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ด้านการพัฒนาระบบภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์และทรัพยากรทางการศึกษาโดยรวมมีความก้าวหน้าน้อย โดยเฉพาะการได้รับการสนับสนุนการจัดการศึกษาจากสถาบันที่เลี้ยงจากชุมชน และจากผู้อุปถัมภ์ ในส่วนของปัญหาพบว่าโรงเรียนส่วนมากยังขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ ขาดครูสอนภาษาอังกฤษ และขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ทั้งนี้แนวทางที่สำคัญได้แก่หน่วยงานหลัก คือกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดหา

บุคลากรมาบรรจุให้ตามความต้องการของโรงเรียน และสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อโรงเรียนจะนำไปพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต่อไป

เกรียงไกร ศิวลิษฐ์, จรูญ ยอดอุโมงค์ และจุฬาลักษณ์ บุญมีมา (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารด้านการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อการเรียนการสอนของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เพื่อศึกษาสภาพการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อการเรียนการสอนของครู เพื่อศึกษาบริหารด้านการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อการเรียนการสอนของครู เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการใช้แหล่งวิทยาการกับการบริหารด้านการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อการเรียนการสอนของครู เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อการเรียนการสอนของครู โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าสภาพการใช้แหล่งวิทยาการกับการบริหารด้านการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อการเรียนการสอนของครูในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการใช้แหล่งวิทยาการกับการบริหารด้านการใช้แหล่งวิทยาการมีความสัมพันธ์กันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัญหาและอุปสรรคของการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนเพื่อการเรียนการสอนของครู โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พบว่า ขาดการประสานงาน และขาดงบประมาณสนับสนุน

ภัทรรณ มานิตย์ (2550) ศึกษาการจัดแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนโป่งสา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษารูปได้ดังนี้ ในการจัดการแหล่งเรียนรู้ ได้มีการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ดำเนินการข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ และกำหนดครูผู้รับผิดชอบแหล่งเรียนรู้ บางส่วนที่ไม่มีการจัดการคือ จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนวิทยากรท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอุดหนุนสำหรับงบประมาณ ในการใช้แหล่งเรียนรู้พบว่า ใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทธรรมชาติ ให้ความรู้ในการใช้แหล่งเรียนรู้กับผู้เรียน ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและครูให้ใช้แหล่งเรียนรู้ และใช้แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา แต่บางส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติคือ ดำเนินการความต้องการของชุมชนในการใช้แหล่งเรียนรู้ จัดแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอต่อความต้องการ และให้ความรู้ในการใช้แหล่งเรียนรู้กับชุมชน ส่วนการนิเทศติดตามผลพบว่า รับฟังข้อคิดเห็นของผู้ใช้แหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ครูมีการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน บางส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติคือ ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ข้อมูลจากการนิเทศ และติดตามผลรายงานผลการดำเนินงานการใช้แหล่งเรียนรู้ แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ และนำเสนอผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

ณัฐนันท์ ป้องวัน (2550) ได้ทำวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารรวมถึง ความต้องการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนในโครงการ หนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2 พบว่า ด้านเครื่องมือที่ใช้มากที่สุด คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ เครื่องสแกนเนอร์ ด้านวัสดุที่ใช้มากที่สุด คือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์พื้นฐาน ซอฟต์แวร์ แผ่นดิสก์ ด้านวิธีการได้มา พบว่า ส่วนใหญ่ มีการจัดหาหรือผลิตด้วยเงินตนเอง และหน่วยงาน จัดหาโดยใช้เงินงบประมาณ ด้านเทคนิคและวิธีการ พบว่า มีการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และหน่วยงานจัดให้มีการศึกษาอบรม ด้านนโยบายในการสนับสนุน พบว่า มีนโยบายหรือโครงการในการจัดการสนับสนุนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการปฏิบัติงานทางการศึกษาของโรงเรียน โดย นโยบายส่วนใหญ่สนับสนุนด้าน การจัดการเรียนการสอน การผลิตสื่อการสอน การจัดหาข้อมูล – สืบค้นข้อมูล ด้านการได้รับการช่วยเหลือเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า ได้รับการช่วยเหลือแนะนำจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศจากโรงเรียนตนเองมากที่สุด โดยจัดให้มีการอบรมระยะสั้น ส่วนใหญ่ คือ ด้านการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและน้อยที่สุดคือ ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารพบว่า ด้าน วัสดุและเครื่องมือภาพรวมมีปัญหาในการนำไปใช้ปานกลาง ปัญหาที่พบในด้านวัสดุ ได้แก่ การใช้โปรแกรมอินเตอร์ โปรแกรม Word Processing (Ms. Word, Rw) ส่วนด้านเครื่องมือ ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ ส่วนปัญหา ด้านการใช้เทคนิควิธีการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การโปรแกรม E-Learning และการใช้โปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ ความต้องการในการใช้ทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ด้านวัสดุ ได้แก่ โปรแกรมบริหารงานวิชาการ ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องถ่ายเอกสาร รองลงมาคือ เครื่องพิมพ์(Printer) ด้านเทคนิควิธีการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การค้นหาข้อมูลเพื่อดาวน์โหลดข้อมูล ข้อเสนอแนะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนในโครงการ หนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน ได้แก่ ควรจัดงบประมาณให้กับทางโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันให้เพียงพอ ทั้งในการจัดหาวัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์และการฝึกอบรมบุคลากรในการใช้วัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการในการจัดฝึกอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง

เสรี มรกตคณ โธ (2550) ศึกษาการจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียน สอดพิทยาคม ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ในการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียน สอดพิทยาคม ได้มีการแต่งตั้งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพื่อดูแลระบบเครือข่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการตรวจสอบเครื่องคอมพิวเตอร์ และข้อบกพร่องของระบบเครือข่าย มีการประมวลผล

ข้อมูลสารสนเทศด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทุกครั้งก่อนนำไปใช้ มีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการคำนวณผลการเรียน จัดทำเอกสารประกอบการเรียน ผลิตภัณฑ์การสอนและเก็บรวบรวมคะแนนหรือผลสอบของนักเรียน ส่วนปัญหาที่พบคือ นโยบายในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนยังไม่มี ความชัดเจน เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์มีไม่เพียงพอต่อการใช้งาน อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ชำรุดบ่อยครั้ง การติดตั้งระบบเครือข่ายยังไม่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนบุคลากรในการดูแล ระบบอินเทอร์เน็ตช้า และไม่เพียงพอต่อการใช้งาน บุคลากรไม่มีความรู้ในเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

อรทัย วาริสะอาด (2550) ทำการวิจัยเรื่อง งานวิจัยเพื่อพัฒนาชุดเรียนรู้ผ่านเว็บ (Web tutorial) เครื่องมือช่วยสอนทักษะการรู้สารสนเทศ กล่าวถึง ในยุคดิจิทัล ห้องสมุดส่วนใหญ่ นำชุดเรียนรู้ผ่านเว็บ หรือ Web tutorial มาใช้เป็นเครื่องมือช่วยสอนในเรื่องทักษะการรู้สารสนเทศ โดยผู้ใช้สามารถเรียนรู้และทำแบบฝึกหัดด้วยตนเองผ่านทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ผู้ใช้สามารถเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ มีตัวอย่างชุดเรียนรู้ผ่านเว็บของห้องสมุดในต่างประเทศที่น่าสนใจจำนวน 3 แห่ง คือ “Smart Searcher Tutorial” ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยดีกิน “Online Research Tutorial” ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยเซเนก้าและ “Tutorial” ของห้องสมุดเครสส์ มหาวิทยาลัยไอค์แลนด์ ส่วนห้องสมุดของประเทศไทยมี 1 แห่ง คือ “IPAC Tutorial” ของหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรฯ ชุดการเรียนรู้ผ่านเว็บทั้ง 4 ชุดนี้เป็นผลงานที่พัฒนามาจากงานวิจัยที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องและปัจจุบันยังคงใช้เป็นเครื่องมือช่วยสอนของห้องสมุด

ในปีต่อมาเบญจวรรณ ระตา (2551) ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนเทศบาลดอกเงิน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ การใช้แหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอน บุคลากร สถานที่ และกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนทุกคน ได้ดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ โดยร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และจุดประสงค์การใช้แหล่งเรียนรู้ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้ในการเรียนการสอน และประเมินผลเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้โดยใช้แบบสำรวจความพึงพอใจแบบสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์มีส่วนร่วมของนักเรียน ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นกับการใช้แหล่งเรียนรู้คือ งบประมาณมีไม่เพียงพอ เวลาที่ใช้ในการศึกษาหาความรู้มีน้อย และสถานที่คับแคบไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

และงานวิจัยล่าสุดของสุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ บุญยืน จันทร์สว่าง และศศิพิมล ประพินพงศกร (2552) ก็ได้ศึกษาสภาพการสอนการใช้ห้องสมุด บทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศและเปรียบเทียบบทบาทในการสอนการรู้ สารสนเทศของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพการสอนการใช้ห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่จัดสอนทั้ง 2 รูปแบบ คือ แบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แบบที่เป็นทางการ คือ จัดสอนเป็นรายวิชาหนึ่งโดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนแบบที่ไม่เป็นทางการ กิจกรรมส่วนใหญ่จัด คือ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และวิธีสืบค้นข้อมูลในห้องสมุด ครูบรรณารักษ์มีบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศทั้งโดยรวมและรายด้านแต่จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่าบรรณารักษ์ไม่มีความเข้าใจในเรื่องของการรู้สารสนเทศอย่างถ่องแท้ ครูบรรณารักษ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์มีบทบาทมากกว่าครูบรรณารักษ์ที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ ครูบรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์การสอนมากมีบทบาทมากกว่าครูบรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์การสอนปานกลาง

จากการศึกษาเอกสาร และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารจัดการคุณภาพของห้องสมุด เป้าหมาย คือการสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต มีความคิด วิจารณญาณ มีคุณธรรม เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการดำรงชีวิตในสังคมสารสนเทศและโลกยุคโลกาภิวัตน์